

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Ny basutställning i Linköping

Adolfsson, Gundula

Fornvännen 1984(79), s. 275-277

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1984_275

Ingår i: samla.raa.se

Utställningar

Ny basutställning i Linköping

Hösten 1983 öppnades en ny basutställning på Linköpings museum. Utställningen behandlar Östergötland från isavsmältning till vikingatid och är kronologiskt uppbyggd. Inom ramen för den kronologiska framställningen är materialet ordnat efter olika rubriker: hantverk, handel, vardag o. s. v. Det dominerande exponeringssättet är montrar som i huvudsak är placerade längs väggarna. I pressmeddelandet betonas att man "i hög grad" vänder sig till skolan. Hur motsvarar då utställningen denna programförklaring?

En utställning som skall fungera för en speciell målgrupp måste nödvändigtvis vara planlagd och konsekvent genomförd med målgruppens speciella intressen och behov i sikte. För barn och ungdomar skall informationen vara lättillgänglig, det skall finnas lekfulla och fantasieggande moment och utrymme för aktiviteter. Innehållsmässigt tar man rimligen fasta på en framställning som kan förutsättas korrespondera med barnens kunskapsnivå och föreställningsvärld.

Med tanke på dessa krav är utställningen föga barnvänlig. Texterna som till en del är uppbyggda kring arkeologisk terminologi (gruppstorlek, bebyggelse o. s. v.) är för svåra och antagligen också för långa, de motsvarar varken läskunnighet eller läsvanor hos barn och ungdom. Då utställningen i huvudsak bygger på en direkt referens mellan text och bild resp. föremål är det otänkbart att text eller bild skulle kunna fungera som informationsbärare var för sig. Förstår inte eleverna texterna har de ingen större glädje av den bildliga framställningen heller. Den i utställningen beskrivna utvecklingen är alldeles för abstrakt för att kunna motsvara barns förståelsenivå. En något blek och föga uppmuntrande färgsättning förstärker intrycket av en abstrakt och ogripbar forntid som barnet inte får röra vid eller känna alls.

Utan verbala instruktioner från guide eller museipedagog fungerar inte utställningen. Och museet erbjuder också tolkningshjälp där utställningen sviker. Med tanke på den ursprungliga intentionen att göra utställningen funktionsduglig just för barn är detta förbryllande och målsättningen förblir en tom varudeklaration. I alla fall kan man inte ta den på allvar. Snarare infinner sig misstanken att val av målgrupp har tjänat som förevändning för att slippa den verkligt problematiske och för museerna obehagliga besökaren som kommer frivilligt och därför skall motiveras till ett utställningsbesök. I stället satsar man på ett säkert kort — skoleleverna — för de kommer, vare sig de vill eller inte.

Men även för en vuxen publik avslöjar utställningen ett antal allvarliga brister och svagheter. Utställningen är i huvudsak uppbyggd på en direkt samhörighet mellan text och bild/föremål. Texten refererar i regel till ett objekt. Med en sådan referens växer informationen fram ur den speciella kombinationen av två kommunikativa system, språk och bildspråk. Varken text eller bildframställningen kan här få ett informativt egenvärde. Naturligtvis kan man tänka sig en framställning där förståelsen inte i första hand bygger på ett omedelbart samband mellan text och bild, låt oss säga i en utställning med tavlor och dikter. Sammanhanget gör upplevelsen större men är ingen absolut nödvändighet för förståelsen. Linköpings utställning fungerar inte på detta sätt. Här förklarar texten bildinnehållet och bilden betingar således texten.

Denna framställning är dock påtagligt inkonsekvent genomförd i utställningen. Å ena sidan bygger man på samhörighet mellan text och bild, å andra sidan, d. v. s. i en och samma framställning, struntar man i den. Text-bild-referensen är ofta oklar. Ibland blir det rena frågeleken att hitta det i texten omtalade

objektet. En del bild- och föremålsframställningar har blivit till bakgrundsdekoration, för att texten är placerad långt ifrån dem.

Texterna verkar föga genomarbetade, annars kan man knappast förklara alla stilbrott och brister i logik och systematik. I ett och samma textstycke är t.ex. frågorna växelvis formulerade utifrån besökarens språkbruk (hur många var de, hur bodde de?) och med arkeologens fackspråk (gruppstorlek). Formuleringen verkar ha skett efter grundprincipen att den kortaste texten också är — om inte den bästa, så dock den lättaste. Därför har utställaren vid upprepade tillfällen presat in flera budskap i en och samma mening. Resultatet har blivit tunga och omständliga meningar. På flera ställen är man tvungen att rekonstruera utställarens tankegångar och lägga isär meningen i flera fragment för att förstå budskapet eller budskapen i den.

Att ställa frågor till besökaren är en intressant utgångspunkt som hade kunnat bli en innovation i utställningspraxis. Men frågorna måste ha någon funktion. Här verkar det mera som om utställaren med ett antal framslängda frågetecken gladeligen delegerat sin informationsuppgift till publiken. Några smakprov:

”Skärvstenshögar saknas på slätten i väster. Är de bortodlade eller har de aldrig funnits där?”

”Ett 30-tal (hällkistor) är kända i Östergötland. Ibland avdelas hällkistan av ett stenblock med ett uthugget runt hål. Varför?”

”Hur fällde man träd? Användes de stora flintyxorna in i bronsåldern? Vad användes pincetten till? Vilka hade bronsföremål? Varför finns det så få vardagliga stenredskap?”

Det kulminerar med en fråga om skatten från Smedby och man läser inte utan att bli road:

”Skatten grävdes tidigast ner 965 e. Kr. Varför?”

Inte vet jag, och inte vet besökaren heller. Om utställaren har menat att ifrågasätta, att ge en kritisk syn på sin sak eller till och med uppmana besökaren till ett ställningstagande, så kan bara konstateras: så enkelt är det inte. Ett antal frågetecken ger inte automatiskt en

kritisk grundsyn och blir definitivt inte automatiskt till ett aktiveringsmoment. Utställningens alla frågetecken fyller ingen funktion, för man har försummat att ge besökaren ledtråd till svar.

Utställningskonceptionen är en svårge-nomskådlig blandning av rubriker. Bebyggelse—Fornborgar—Jordbruk—Det var en gång—Vikingatid o. s. v. Mest konfunderad blir man över den återkommande rubriken Vardag. Man undrar om detta står i kontrast till förhistoriska sön- och helgdagar, man frågar sig vad som skedde en vardag som inte skedde andra dagar också.

Föreställer man sig att utställningen skall ge en presentation av det specifika eller typiska i Östergötlands forntid blir man nog besviken. En antydning till det återfinns endast i järnåldersdelen. För övrigt saknas jämförelsen till omgivningen, till det övriga Sverige, därför uppfattar man inte heller Östergötland på något sätt.

Det är svårt att finna något egentligt nytt i denna nya basutställning — något nytt i synen på forntiden, i synen på människa och utställningsobjekt, något nytt i visualisering och museididaktik. Utvecklingssynen är välkänd. Människan är omsorgsfullt bortoprerad ur text och bild. Där hon finns är hon den ansiktslösa modedockan. Det är inte människan som agerar, utan tiden, föremålen, kulturen. ”Bondekulturen uppträder...”, eller ”Goternas guldsmedskonst nådde Östergötland...”, eller ”... praktfulla föremål... letade sig hit upp”. Objekten presenteras i den välkända följderna av sten, brons och järn och är ordnade efter kategorier som hantverk, handel o. s. v., vilket gör att vackra smycken och vackra vapen hamnar i samma prydliga och estetiska monteruppsättning. Allt detta har vi sett förr.

För övrigt andas utställningen en kyla som lätt färgar av sig på besökaren. Det mesta vilar tryggt bakom glas, ingenting väcker här illusionen om en levande forntid. Montrarna är enligt tradition placerade längs väggarna. Visserligen finns ett antal montrar i rummets centrum, men dessa används genast för att konstruera nya väggar. Den odramatiska monterdisponeringen gör att besökaren

genomskådar utställningen redan från ingången. Fler överraskningar än dem man ser härifrån blir det inte.

Utställningens producenter verkar aningslösa om mediets möjligheter att utnyttja den tredje dimensionen. Allting verkar frapperande platt och tvådimensionellt. Därför kommer besökaren aldrig in i någonting, man upplever varken en rumslig närhet till objekten eller en historisk vision. Från början till slutet är besökaren utanför.

Detta är en av Sveriges yngsta basutställningar. Den mest påtagliga förnyelsen utgör färgsättningen. Stenålder, bronsålder och järnålder "går i" senaste säsongens pastellbleka modiefärger. I övrigt har utställaren kopierat ett traditionellt innehåll och summerat traditionella framställningssätt. Varför?

Gundula Adolfsson